

УДК 343.241

Шукай Катерина Павлівна

*студентка Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ЩО Є ЕФЕКТИВНІШИМ: СМЕРТНА КАРА ЧИ ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

***Анотація.** У статті проаналізовано погляди на ефективність застосування смертної кари та довічного позбавлення волі. Розглянуто низку актів щодо застосування останнього. Досліджено гуманістичні тенденції при застосуванні покарань.*

***Ключові слова:** смертна кара, довічне позбавлення волі, покарання, ефективність застосування покарання.*

Увага до смертної кари викликана уявленням про її ефективність. В історії існує багато прикладів, коли за найменші проступки карали позбавленням життя. Сьогодні 56 країн використовують смертну кару, 96 відмовилися від неї та ще декілька країн звертаються до такого виду покарань у виключних випадках, таких як зрада Батьківщини під час військового конфлікту.

Махатма Ганді говорив: «Принцип «око за око» зробить весь світ сліпим». Тому велика кількість країн звертається до довічного позбавлення волі як до найвищої міри покарання.

Як зазначає Хуторська Н.Б. у своєму звіті, існують різні види довічного позбавлення волі. В 33 країнах воно взагалі не застосовується. Формально, довічне позбавлення волі, передбачене законом, застосовується в 183 країнах, в 127 із загальної кількості країн цей вид

покарання є найсуворішим. Одним з розповсюджених видів довічного позбавлення волі є покарання з можливістю звільнення, передбаченою законом (79% країн). В той час в 66 країнах звільнення від відбування довічного позбавлення волі не передбачено законом [1].

Відповідно до ст. 64 КК України, довічне позбавлення волі встановлюється за вчинення особливо тяжких злочинів і застосовується лише у випадках, спеціально передбачених Кодексом, якщо суд не вважає за можливе застосовувати позбавлення волі на певний строк [2].

Думки населення щодо ефективності такого покарання є неоднозначними. Існує велика кількість аргументів за і проти, як довічного позбавлення волі, так і смертної кари.

Найочевиднішим аргументом на користь смертної кари є моральне задоволення родичів жертви. Кара є свого роду розрадою для близьких і тому не виникає бажання помститися.

Існує думка, що смертна кара лякає злочинців і, таким чином, зменшується рівень злочинності. Здавалося б, що можливість позбавлення волі є достатнім аргументом, щоб зупинити тих, хто має намір вчинити злочин. Але практика показує, що злочинці більше бояться смерті, ніж життя в тюрмі. З економічної точки зору довічне позбавлення волі є дорожчим для держави, ніж проведення смертної кари.

Прибічники смертної кари стверджують, що з такої позиції смертна кара надає певний вплив, що стримує і захищає суспільство, відплачує злочинцеві по заслугі і представляє свого роду акт гуманізму, позбавляючи суспільство кримінального елемента [3].

На противагу цьому прибічники довічного позбавлення волі звертаються до моральних та релігійних норм, за якими позбавлення людини життя є неприпустимим.

Одним з аргументів на користь ув'язнення є можливість виправити судові помилки. Саме тому цивілізовані країни відмовилися від смертної

кари. Випадково ув'язнені люди можуть бути звільнені, при смертній карі вони визнаються невинним, але вже помертно.

Прибічники довічного позбавлення волі стверджують, що воно є більш тяжким покаранням, тому, що багато ув'язнених звертаються з проханням про розстріл, а деякі скоюють самогубство. За даними Попова В.В., тільки 20% ув'язнених оцінюють визначену їм вироком суду виключну міру покарання як справедливу, 48% вважають більш справедливим позбавлення волі на певний термін, а кожен третій вважає, що довічне позбавлення волі для нього є надто суворим. Близько 40% опитаних віддають перевагу розстрілу і більше 90% засуджених сподіваються на звільнення, нехай навіть в далекому майбутньому [4, с. 13-14].

Довічне позбавлення волі не гарантує виправлення. Засуджені можуть когось вбити у в'язниці, або втекти на волю. Хоч за небезпечними злочинцями ведеться суворий контроль, такі випадки трапляються. Сьогодні в Україні звільнення від довічного позбавлення волі здійснюється через помилування, яке регламентується низкою актів, а саме: Конституція України, Кримінальний кодекс України, Указ Президента України «Про Положення про порядок здійснення помилування». Згідно з п.4 зазначеного положення, у випадку засудження особи до довічного позбавлення волі, клопотання про її помилування може бути подано після відбуття нею не менше двадцяти років призначеного покарання [5]. Проте, покарання у 20 років не гарантує виправлення особи. Після повернення на волю вона може скоїти нові злочини. Також особі буде складно адаптуватися в соціумі.

Дискусії щодо застосування смертної кари ведуться давно. На законодавчому рівні в Україні в 1999 р. Конституційний суд України визнав смертну кару неконституційною, назвавши її «свавільним позбавленням людини її права на життя» [6]. Такий інтерес до зміни

Кримінального кодексу був викликаний вступом до Ради Європи. Адже таке покарання є недопустимим для країн-членів. Проте суперечка все ж таки продовжується.

В першу чергу покарання має бути справедливим, гуманним та раціональним. З цієї точки зору довічне позбавлення волі за тяжкі злочини є суворим, проте справедливим покаранням. Смертна кара ж є антигуманною, тому від неї відмовилися більшість цивілізованих країн. Проте, якщо брати з точки зору ефективності, то смертна кара є більш показовою та певної мірою повчальною для інших. Можливо, смертна кара і потрібна для особливо тяжких злочинів, наприклад, зрада Батьківщини, серійні вбивства, але це потребує чіткого правового регламентування, щоб не допустити помилок.

Література

1. Хуторская Н.Б. Пожизненное лишение свободы в мире / Н. Б. Хуторская // Уголовно-исполнительное право. – 2018. – Т. 13(1-4), №1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/v/pozhiznennoe-lishenie-svobody-v-mire>
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://derkach.ru/blog/smertnayakazn/>
4. Попов В.В. Психологические характеристики осуждённых, отбывающих наказание пожизненно // Проблемы острова помилованных убийц. – Вологда, 1996. - С. 13-14
5. Указ Президента України «Про Положення про порядок здійснення помилування» від 21 квітня 2015 р. №223/2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223/2015>

6. Рішення Конституційного суду України у справі конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) м. Київ, 29 грудня 1999 року Справа N 1-33/99 N 11-рп/99 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v011p710-99>